

Archæus. Studii de istorie a religiilor [an III (1999), fasc. 2]

Revista pe care o prezentăm este o noutate în peisajul publicistic al ultimilor ani și ea reprezintă o continuare a studiilor de istorie a religiilor din perioada interbelică. Avem în vedere activitatea reputatului istoric al religiilor – Mircea Eliade în paginile revistei – „Zalmoxis” (republicată de curând de Ed. Polirom, sub îngrijirea lui Eugen Ciurtin, în colecția „Cărți fundamentale ale culturii române”).

Primul număr al revistei ARCHÆUS a apărut în 1997, avându-l ca redactor-șef pe Andrei Timotin, în comitetul de redacție numărându-se Teodor Baconsky, Dan Slușanschi, Eugen Ciurtin și Bogdan Tătaru-Cazaban. Traducerea în limba franceză a rezumatelor era asigurată de Miruna Tătaru-Cazaban. Era vorba de un debut în forță al unui grup de tineri, absolvenți ai Facultății de Filosofie din cadrul Universității București în 1998: Andrei Timotin, Eugen Ciurtin și Bogdan

Tătaru-Cazaban. Ei au găsit în persoana lui Dan Slușanschi, renumitul clasicist contemporan, un mentor care le-a stimulat elanul creator al primelor numere ale revistei. Aceasta avea să constituie de acum înainte expresia scrisă a unei organizații menite să impulsioneze studiul istoriei religiilor. Este vorba de Asociația „ARCHÆUS”, care, din martie 2000 a primit numele de „Asociația Română de Istorie a Religiilor”. Această societate a fost imediat privită cu entuziasm de o elită a culturii românești interesată de studierea fenomenului religios. Nume precum cele ale lui Andrei Pleșu, H. R. Patapievici, Andrei Oișteanu, Andrei Pippidi, Robert Lazu, Virgil Ciomoș, au oferit mereu o critică favorabilă în cadrul lansărilor primelor numere ale revistei la București, Timișoara și Cluj.

Declarația de intenții a membrilor redacției, acel *Praemonitio ad lectorem* din primul număr al revistei,

oferă câteva indicii clare asupra atributelor publicației și ale programului ei. Așteptările ne sunt confirmate de seriozitatea cu care acești tineri afirmă că încearcă să păstreze „exigențele la care realizările românești anterioare au situat studiile de istorie a religiilor”. Necesitatea colectării tuturor eforturilor disparate făcute în sensul sprijinirii domeniului istoriei religiilor motiva și ambiția redactorilor de a-și situa experimental publicistic „în interiorul unui cadru științific, istoric și hermeneutic, într-o formă unitară, care să îi permită, astfel, să-și atingă scopul”.

Din punct de vedere compozițional, revista *ARCHÆUS* este alcătuită din patru secvențe, fiecare având rolul de a impune un material aparte. Prima dintre aceste secvențe se intitulează *STUDIA*, tratând în general subiecte de istorie a religiilor sub forma unor studii, cointeresând adesea și adepții ai altor discipline (filozofie, teologie, literatură comparată, etc.). O altă secțiune se intitulează *MISCELLANEA*, iar obiectul articolelor ce apar în amintita grupare prezintă documente inedite în diverse biblioteci, arhive și fonduri de carte private sau publice. A treia componentă se numește *BIBLIOGRAPHICA*, cuprinde recenzii ale unor lucrări de specialitate. Ultima secțiune, intitulată *CHRONICUM*, cuprinde note de lectură pe marginea unor titluri apărute recent. Demersul este motivat de noile apariții, dar personalitatea autorului se vedește aici prin interpretarea ideii și încercarea de a puncta exact locul pe care-l ocupă lucrarea în cauză în cadrul contribuțiilor pe aceeași temă.

Fasciculul de față, apărut în luna martie a anului 2000, dar corespondent verii lui 1999, conține o varietate de articole bine documentate, reflectând dorința autorilor să arate prin acest ultim efort standardele pe care și-au propus să le respecte, legitimându-se prin școala din perioada interbelică patronată de către Mircea Eliade.

Andrei Timotin semnează în acest număr un studiu interesant, cu pretenții de racordare la ultimele informații, intitulat *Tradiția epică sud-est europeană* (p. 5-131). Autorul a divizat acest studiu laborios în două părți: I. *Carmina Pastoralia* și II. *Legendele Maicii Domnului*. Prima parte reprezintă o cercetare asupra cântecului pastoral românesc, figurat printr-un exemplu celebru, balada *Miorița*. În aceste pagini ne este propusă o demonstrație a unității fondului popular de tradiții orale sud-est europene pe baza unor teme și motive comune prezente în folclorul unor regiuni diverse. După un scurt periplu prin istoria cercetărilor în scopul descoperirii tradițiilor orale la noi și în restul continentului, autorul argumentează existența unor teme comune folclorului est-european încă dinaintea scindării romanității răsăritene. Pentru A. Timotin, studiul motivelor axat în jurul substanței epico-lirice, reprezintă un instrument util în relevarea existenței unei unități protoromâne predialectale. A doua parte a studiului, având în vedere ciclul legendelor Maicii Domnului, este

ancorată cronologic pe o perioadă ce debutează cu finele primului mileniu și survolează apoi întreaga medievalitate. Circulația temelor epice între Bizanț și Țările Române este bine pusă în evidență de acest ciclu al legendelor despre Maica Domnului. Autorul reușește să argumenteze și participările tradiției epice apusene la îmbogățirea conținutului acestor legende. Colecții ale unor *miracula* din Franța secolului al XIII-lea au ajuns mai apoi în Orient. Strădania autorului de a descifra filierele edițiilor de secol al XVII-lea, care au transmis elemente occidentale în cadrul acestui ciclu de legende din Balcani este încununată de succes.

Tot A. Timotin semnează în secțiunea *Chronicum* a acestui număr articolul privitor la *Farmacia medievală*, prilejuit de lectura cărții Enei Crișan intitulată *Materia medica de Transylvania* (Cluj-Napoca, 1996). Această lucrare își propune să prezinte o istorie a farmaciei în Transilvania, de la primele mențiuni (secolul al XV-lea) până în veacul al XVII-lea. Recenzia lui A. Timotin discută cu mult spirit critic asupra acestei lucrări documentate pe baza unor surse diverse: diplome, inventare farmaceutice, rețete, registre municipale, etc. Autorul articolului ne sugerează originalitatea acestui studiu privind statutul unei categorii de comercianți din Transilvania. Fiecare pagină a articolului este bine distilată, iar ineditul subiectului invită cu atât mai mult la lectură.

Eugen Ciurtin este cel care semnează în secțiunea *STUDIA* articolul intitulat *Note asupra integrării morții în vedism și buddhism* (p. 131-157). Subiectul îl constituie integrarea faptului morții în diversele eșatologii indiene care prezintă, după cum remarcă autorul, un substrat comun.

Același E. Ciurtin ne oferă în secțiunea *Miscellanea* a prezentului număr un articol ce vine să discute problemele legate de importanța pe care a acumulat-o în timp *Tratatul de istorie a religiilor* al lui Mircea Eliade. Sunt studiate aici ecurile pe care *Tratatul...* le-a trezit de-a lungul anilor, autorul făcând operă de istoriografie, menționând debuturile cercetării din domeniul istoriei religiilor de la începutul secolului al XIX-lea, punctând astfel mai bine momentul lor decisiv – anul 1949, cel al apariției *Tratatului...*. Această lucrare avea să constituie o bază metodologică pentru memoria posterității. Indicarea posterității operei lui Mircea Eliade, concretizată prin cercetările de istorie a religiilor din a doua jumătate a secolului al XX-lea, reprezintă o recunoaștere meritată.

Istorie, Apocalipsă, Totalitate (p. 253-280) este un alt material prezent în cronica acestui număr. Autorul, E. Ciurtin, își permite aici mai multe observații ce pornesc de la un carnet de lectură ce are ca subiect relația dintre istorie și apocalipsă. Între aceste titluri se distinge colecțaneul lui Malcom Bull intitulat *Apocalypse Theories and the Ends of the World* (tradus și în românește sub titlul *Teoria Apocalipsei și sfârșiturile lumii*, București, Ed. Meridian, 1999). Diversele observații făcute pe

fondul acestor lecturi caută să ne prezinte o evoluție aproximativă a gândirii apocaliptice de-a lungul istoriei.

De remarcat în cadrul acestui număr este și contribuția de excepție a lui Dan Slușanschi în secțiunea *MISCELLANEA*: ni se oferă aici o traducere în premieră din *Cântările (Gāthās) lui Zarathustra (Yasna 29 și 45)*, preluate din originalul avestic, o mare compilație doctrinară redactată sub Husrav (Chosroes) Anușirvan (531–578 d. Chr.). Întreprinderea de față este una îndrăzneată, autorul justificând-o prin necesitatea recuperării pe baza acestor psalmi avestici a unor rămășițe de cultură străveche, tribală, indo-europeană, a unui tipar existențial original, cu totul străin celui clasic mediteranean (greco-latin).

În încheiere, se cuvine amintită și multitudinea notelor de lectură prezente în cadrul secțiunii *BIBLIOGRAPHICA*. În marea lor majoritate semnate de A. Timotin și E. Ciurtin, aceste note au pretenția de a semnala titluri recente care tratează subiecte de istorie a religiilor, precum și unele apariții de ultimă oră în peisajul științific al unor reviste corespondente din străinătate.

Recomandată prin erudiția autorilor de articole ce semnează în paginile ei, apreciem că acest ultim număr al revistei „*Archæus*”, contribuie la stimularea cercetărilor în domeniul istoriei religiilor din România.

BOGDAN HONCIUC